

перспективи відкривають нові можливості для залучення туристів. З правильним підходом до організації туризму, Чорнобиль може стати важливим центром для похмурого туризму в Україні та за її межами.

Список літератури:

1. Bakota D., Zastavetska L., Płomiński A. The disaster at the Chernobyl Nuclear Power Plant and tourism. Status and prospects of tourism development in the area of radioactive contamination. *Annual Set The Environment Protection*. 2018. № 20. P. 495-511.

2. Daniel Bakota, Robert Machowski, Arkadiusz Płomiński, Aliaksei Ramanchuk, Mariusz Rzętała, Lesia Zastavetska. The Disaster as a Factor in the Development of Modern Tourism. A Study Case Based on the Chernobyl Nuclear Power Plant. December 2020. *Journal of Environmental Management and Tourism XI, Winter (7(47))*: 1729-1741. DOI: 10.14505/jemt.v11.7(47).14 <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/5726>

УДК 94(477)»1986»:621.039.58

ЧОРНОБИЛЬСЬКА ТРАГЕДІЯ: ІСТОРІЯ КАТАСТРОФИ

Зілецький В. М., Москалюк М. М.

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

E-mail: vova.ziletskiy@gmail.com

Чорнобильська катастрофа залишається однією з найактуальніших тем сучасної науки та суспільства, оскільки її наслідки відчутні й через сорок років. Вивчення довгострокового впливу радіації на екосистеми та здоров'я людей дозволяє отримати важливі дані для прогнозування наслідків подібних аварій у майбутньому [3; 4]. Зона відчуження стала унікальним природним лабораторним об'єктом, де відбувається відновлення флори і фауни, що дає змогу спостерігати адаптацію живих організмів до радіаційного забруднення [3]. Сучасні еко-критичні дослідження розглядають Чорнобиль не лише як техногенну катастрофу, а як простір трансформації взаємодії людини і природи, де формується нова модель постантропогенного

ландшафту [3]. Крім того, катастрофа привертає увагу до міжнародної ядерної безпеки, вдосконалення конструкцій атомних станцій та систем контролю, що важливо для запобігання подібним аваріям [2; 4]. Соціальні та гуманітарні наслідки Чорнобиля, зокрема евакуація населення та робота ліквідаторів, формують уроки для підготовки людей до надзвичайних ситуацій [2; 4].

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі наслідків катастрофи та актуалізації історичної пам'яті про трагічні події 1986 року. Дослідження фокусується на висвітленні суперечливості офіційних звинувачень, висунутих персоналу АЕС, який діяв у межах чинних на той час інструкцій, не володіючи повною інформацією про конструктивні недоліки реактора. Особлива увага приділяється аналізу політичної відповідальності радянського керівництва, чий курс на приховування масштабів лиха спричинив транскордонне поширення радіації та призвів до численних жертв серед цивільного населення. Робота підкреслює руйнівний вплив ідеологічного тиску на процеси прийняття рішень, коли фахові попередження про небезпеку ігнорувалися заради збереження політичного іміджу держави.

Система державного управління того часу базувалася на стратегії інформаційної ізоляції та замовчування будь-яких техногенних інцидентів (зокрема вибухів на шахтах), що було спрямовано на підтримку ілюзії безпомилкового функціонування радянської індустрії. Така деструктивна політика була застосована і під час Чорнобильської катастрофи: прагнення зберегти статус «ідеальної держави» призвело до фатального зволікання з евакуацією. Приховування фактів у перші дні після вибуху позбавило населення можливості вчасного захисту та спричинило невинуваті людські втрати.

Збереження пам'яті про трагедію на ЧАЕС є обов'язком не лише України, а й усього світу, оскільки історія має слугувати інструментом превенції майбутніх катастроф. Глобальний досвід Чорнобиля чітко окреслив причинно-наслідкові зв'язки масштабного екологічного колапсу. В сучасних умовах, попри наявність досконаліших технологій проектування систем

захисту, ключовим фактором безпеки залишається неухильне дотримання регламентів на кожному промисловому об'єкті, що підкреслює важливість високої професійної відповідальності майбутніх фахівців.

Попри значну часову дистанцію, рецидиви Чорнобильської трагедії залишаються гострою психосоціальною проблемою. Комеморативні практики та свідчення очевидців розкривають глибоку травму, пов'язану з деструкцією родинних зв'язків, втратою близьких та вимушеною депопуляцією цілих міст. Процес ресоціалізації переселенців у нових громадах супроводжувався радикальною зміною життєвого устрою, коли люди, маючи лише документи та базовий мінімум речей, були змушені адаптуватися до чужого середовища. Цей аспект «життя з чистого аркуша» є критично важливим для розуміння довгострокового впливу катастрофи на психоемоційне здоров'я нації.

Системні прорахунки в експлуатації АЕС призвели до катастрофічних гуманітарних та екологічних наслідків. Радіаційний вплив спричинив масові випадки гострої променевої хвороби, лейкемії та зростання рівня дитячої смертності. Крім медичного аспекту, трагедія мала руйнівний вплив на біоту регіону: відбулася деградація унікальних екосистем, зокрема значне забруднення басейну річки Прип'ять та лісових масивів. Одним із найбільш постраждалих об'єктів став «Рудий ліс» (площею близько 202 км²), який акумулював критичні дози радіоактивного пилу, що призвело до загибелі соснових насаджень [1]. Протягом наступних десятиліть у зоні спостерігалися стійкі тератогенні ефекти та генетичні мутації у популяціях іхтіофауни та ссавців.

Повна реабілітація екосистем Чорнобильського регіону триватиме століттями, проте вже сьогодні ми спостерігаємо унікальні процеси природного відродження. Створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника стало ключовим етапом у збереженні біорізноманіття: наявність 75 видів тварин, занесених до Червоної книги України, є переконливим індикатором відновлення природного середовища. Поступове зниження

радіаційного фону та відсутність антропогенного тиску перетворили Зону відчуження на унікальний природний резерват, де природа самостійно долає наслідки техногенного колапсу.

Чорнобильська трагедія стала визначальною подією XX століття, яка показала масштаби техногенної катастрофи, наслідки радіоактивного забруднення та важливість ядерної безпеки. А дослідження цієї аварії дозволяють оцінити вплив на екологію, здоров'я людей і соціально-політичні процеси, а також формують уроки для сучасного і майбутнього розвитку енергетики та захисту навколишнього середовища.

Список літератури:

1. Чорнобильська катастрофа. URL: <http://mmf.lnu.edu.ua/le/cor/342>
2. Плохій С. М. Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи / С. М. Плохій; [пер. з англ. В. Махоніна]. Харків: Бібколектор, 2019. 396 с.
3. Rozinkevych N. Ecocritical Study of the Chernobyl Disaster (Based on Materials of Contemporary Literature of Fact). *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*. 2024. № 11. С. 204–225. URL: <https://doi.org/10.18523/2313-4895.11.2024.204-225>
4. Yap C. K., Al-Mutairi K. A. Chernobyl nuclear catastrophe: lessons for sustainability and UNSDGs in health, energy, and environmental recovery. *Frontiers in Public Health*. 2025. Vol. 13. URL: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1552122>